

Abstrakty příspěvků:

Libor Jůn – Miloslav Kučera, Z Londýna do Moskvy. Málo známé (nedávno objevené) filmové záběry z „osudové mise“ prezidenta Beneše

V Anglii za války i na diplomatických cestách do Moskvy provázel Edvarda Beneše kameraman, který na 16mm filmový pás zaznamenal záběry, jež většinou dosud nebyly prezentovány.

Jaroslav Pinkas, **Ideologie v českém protektorátním filmu. Sonda do problematiky Protektorátní filmová produkce bývá zpravidla, až na několik výjimek, považována za „únikovou“, nevyjadřující se k aktuálním společenským otázkám, stojící mimo organizovanou propagandu. To však neznamená, že byla zcela neideologická. Na analýze několika titulů napříč žánry (hraný film, dokument, instruktážní film) se pokusím rekonstruovat ideologické obsahy v protektorátní produkci, přičemž se zaměřím na vztah jedince a kolektivu, otázku životních hodnot (ať už v rámci každodennosti nebo v rozměru existenciálním), vztah mezi tradicí a modernitou. Soustředím se především na snímky, které vybočovaly z rámce běžné „únikové“ produkce (Jan Cimburá, Babička, Velká přehrada, Pro kamaráda atd.), aniž bych však onen mainstream zcela přehlížel. Vycházím z předpokladu implicitní přítomnosti ideologických obsahů ze širšího pojetí ideologie Terryho Eageltona a teorie primárního a sekundárního ideologického kódování.**

Adriana Kičková, Ústav pre školský a osvetový film v rokoch 1940–1945

Príspevok načrtáva vznik a monopolné pôsobenie Ústavu pre školský a osvetový film. Od roku 1940 po ukončenie 2. svetovej vojny v roku 1945. Mapuje technické zázemie, personálne obsadenie, vnútornú štruktúru, zásady distribúcie premietacích prístrojov školám, ako i ponúkané filmové tituly určené pre školské zariadenia.

Jakub Machek, Lézt nahoru opatrně a pomaloučku. Program pro český národ v protektorátní kinematografii

Příspěvek se zaměří na nabídku modu videndi českého národa v situaci protektorátu a probíhajícího válečného konfliktu, jak byla zachycena v dobové kinematografii, konkrétně v komedii Zlaté dno (1942) a filmech s tematikou dělnické práce (Velká přehrada, Nebe a dudy, Karel a já atd.). Téma vychází z hypotézy, že převážně zábavné filmy ukotvené v bezčasí neurčité přítomnosti byly svými tvůrci využívány k nabídce více či méně explicitních obrazů a vyjádření ohledně hodnotového rámce vhodného pro přežívající národní kolektiv drobných lidí a nabízejících role a úkoly pro jeho další směřování (či přežívání).

Tereza Cz Dvořáková, První a druhá kariéra Wilhelma Söhnela

Postava Wilhelma Söhnela je českému zájemci o film v době druhé světové války již dobře známá. Jeden z předních exponentů okupačních struktur v protektorátním filmovém průmyslu

byl výjimečný mimo jiné svými ambivalentními postoji sudetského Němce, díky nimž si dokázal získat nejen výjimečné postavení na německé straně, ale také poměrně dobré sociální vazby mezi českými filmaři. Neznámá dosud českým badatelům zůstala druhá část životního příběhu Wilhelma Söhnela v poválečném západoněmeckém filmovém průmyslu. Také zde Wilhelm Söhnel dokázal velmi dobře využít své know-how, v němž dokonale propojil schopnosti dobrého úředníka, obchodníka a specializovaného právníka se schopností navázat na dobré kontakty s důležitými lidmi z první poloviny 40. let.

Eva Filová, „Na nepriateľa strieľal každý strom.“ Slovenské národné povstanie v zrkadle doby (a dokumentárnej produkcie po roku 1945)

Konferenčný príspevok vychádza z výskumu (2013–2015) zameraného na reflexiu Slovenského národného povstania v slovenskej non-fiction produkcii (1945–1989) a zahŕňa vyše 100 dokumentárnych, agitačných, reportážnych a strihových filmov. Išlo o veľkú časť objednávkovej produkcie, ktorá podliehala „politickému kalendáru“ a prísrnemu politickému dozoru, a vari najmarkantnejšie dokumentovala stav spoločnosti – so silnejúcim a slabnúcim dopytom (okružle výročia, roky 1968/69...), s prispôsobovaním sa mocenským záujmom (modifikovaný výklad SNP, prepisovanie histórie, vymazávanie/vyludňovanie & rehabilitovanie aktérov...) a dobovým trendom (de/patetizácia, veľké & malé dejiny, volanie po autenticite...). Prirodzene, nejde len o samotné SNP, tematicky sa k nemu viaže obdobie Slovenského štátu, oslobodenie či povojnová obnova.

Pavla Bergmannová, Český hraný film v letech 1948–1956 ve službách válečné propagandy

Cílem příspěvku je postihnout, jakým způsobem se do českého hraného filmu v letech 1948–1956, tedy období tzv. socialistického realismu, promítly potřeby propagovat ideologicky vyhraněný pohled na 2. světovou válku. Zejména na příkladu srovnání snímků Němá barikáda a Daleká cesta, které byly uvedeny shodně v roce 1949, se autorka pokusí vymezit tendence, které následně utvářely podobu zachycení války v českém filmu a zároveň nastínily tendence vývoje tehdejší kinematografie. Zároveň se příspěvek pokusí zmapovat, jak byla ve prospěch služby politické ideologii využívána (respektive deformována) filmová řeč.

Petr Kopal, Sequensův Atentát v kontextu hraných filmů o protektorátu

Atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha a následné vyhlazení Lidic přitahují pozornost filmařů už 70 let. (První hrané snímky natočili v roce 1943, bezprostředně po událostech, Američané.) Počet filmů dějově zasazených do období 2. světové války, které u nás byly natočeny v letech 1945–1989, činí téměř 90 (2 z těchto snímků byly oceněny Oscarem). Málokterý z českých filmů o 2. světové válce bychom mohli nazvat skutečně „válečným“. Většina se jich odehrává mimo velká bojiště, na okupovaném domácím území – v protektorátu. Zpravidla (a v produkci 50., resp. 70. let asi bez výjimky) se přitom jedná o černobílý svět mýtu, o emblematický a polarizovaný prostor, kde dobro a zlo je přesně rozlišitelné podle národního klíče, ale ještě přesněji podle stranické legitimace – neboť

*vlastně jedinými skutečnými bojovníky na straně pokořeného a utlačeného českého národa jsou komunisté. Ti přinášejí nejvyšší oběti a jdou ostatním příkladem. Jiný než komunistický odboj jako by vůbec neexistoval. První film, který toto schéma prolomil, byl Sequensův *Atentát* (1964).*

Luboš Ptáček, *Ostře sledované vlaky* – válka jako nostalgie?

*Nostalgie je definována jako stesk po idealizované minulosti (případně po domově), která je prezentována jako protiklad neuspokojivé současnosti. Točit o válce nostalgicky je pro většinu diváků stejně nepřijatelné jako kdyby tvůrce neplakal na pohřbu vlastní matky. Nostalgie tvoří jednu z dominant filmové tvorby Jiřího Menzela, její základní rysy lze vypořádat také ve filmu *Ostře sledované vlaky*, který ale ve většinovém pohledu bývá oceňován za deheroizovaný humanismus. Příspěvek se soustředí na analýzu a interpretaci zdánlivě paradoxního významového trojúhelníku válka – nostalgie – humanismus.*

Daniel Růžička, *Léta přelomu: televizní seriál, který se nehodil*

*Na podzim 1989 byl uveden seriál ČST Bratislava *Léta přelomu* navazující na seriál *Povstalecká historie*, který byl v premiéře vysílán v roce 1984 u příležitosti 40. výročí SNP. Děj seriálu sice nezobrazuje 2. světovou válku, zachycuje však její konec a poválečné události vrcholící v únoru 1948. Autory scénáře opět byli Viliam Plevza, akademik a blízký přítel Gustáva Husáka, a Jozef Bob. Na rozdíl od *Povstalecké historie* vytvořili faktografické politické drama s celou řadou historických postav. Přesto se seriál kvůli zobrazení minulosti stal terčem kritiky v *Rudém právu*. Důvodem se stal nový přístup v líčení naší poválečné historie a také probíhající přestavba. Scény, které by před několika málo lety byly důkazem správnosti politiky KSČ, se v roce 1989 jeví jako její kritika.*

Jan Machala, *Partyzánský film jako (pod)druh válečného filmu*

Partyzánské formy boje se tradičně pohybují na hranici nebo mimo hranice dohodnutých pravidel války a jejich činnost bývá proto často značně kontroverzní. Díky vítězství nad mocnostmi Osy ve druhé světové válce však bylo možné všechny, kdo se na tomto vítězství podíleli, oslavovat, což se projevilo také v kinematografii vznikem nového „žánru“ - partyzánského filmu. Na příkladech zejména z české a slovenské filmové tvorby se příspěvek pokusí odpovědět na otázky, jaké změny doznal partyzánský film v průběhu desetiletí, jak se měnil pohled filmových tvůrců na partyzány a do jaké míry tyto různé pohledy odrážejí realitu partyzánské války.

Tomáš Hála, *Vývojové tendence sovětského/ruského hraného filmu o druhé světové válce v letech 1945–2013*

Cílem příspěvku je postihnout vývojové tendence sovětského/ruského hraného filmu s tematikou druhé světové války v letech 1945–2013. Časové období bylo vymezeno koncem světového válečného konfliktu a premiérou filmu Stalingrad (r. Fjodor Bondarčuk, 2013), který se stal komerčně nejúspěšnějším titulem v ruské novodobé kinematografii. Na závěr příspěvku bude zmíněn postoj československé filmové distribuce k sovětským/ruským hraným válečným filmům. Příspěvek vychází ze studie ruského filmologa Jevgenije Margolita a z archivačních projekcí v pražském Národním filmovém archivu.

Michal Ulvr, Zobrazení projektu Manhattan v dobové i dnešní kinematografii

Referát představí filmovou produkci, dokumentární pořady, původní prameny a seriály, které se zabývaly vyobrazením amerického projektu Manhattan, jenž ve výsledku vytvořil první jadernou bombu světa. Jedním z důležitých analyzovaných prvků budou úmyslné i náhodné odchylky od reality a jejich případná souvislost s činností cenzury či autocenzury. Mezi analyzovaná díla budou patřit kupříkladu filmy Beginning or the End, Trinity and Beyond, Atomic Cafe, Fat Man and Little Boy, seriál Manhattan, případně dokumentární týdeník Movie of the week: Atomic power.

Tomáš Vlček, (Médium) Rozhlas po drátě – další pevná součást hráze míru a socialismu

Cílem realizace rozhlasu po drátě bylo „zajištění nerušeného spojení strany a vlády s lidem za všech okolností, bez možnosti jeho napadání ze zahraničí“. A to v neposlední řadě i pro případ dalšího horkého konfliktu. Vzorem byl samozřejmě Sovětský svaz, konkrétně Stalingrad, ve kterém tento typ rozhlasu byl poslední možností spojení, které během jeho obklíčení fungovalo.

Obsahem příspěvku jsou důvody, které v roce 1952 vedly k rozhodnutí RPD vybudovat.

O vybudování sítě rozhlasu po drátě bylo v Československu uvažováno nejméně od roku 1949, jak dokazují dosud nalezené archivní dokumenty. Jedním z tehdejších oficiálních důvodů realizace byl záměr zpřístupnit posluchači po celém území státu (a zejména v pohraničí) kvalitní poslech programu prostřednictvím frekvenční modulace (již tehdy se také uvažovalo o výstavbě terestriální sítě VKV).¹

***Prioritním úkolem** po celé období a zvláště ve chvílích napjaté mezinárodní situace však byla pro vedení státu předpokládaná schopnost tohoto typu rozhlasu zajistit v případě vojenského ohrožení státu nebo přírodní katastrofy „**bezpečné spojení strany a vlády s lidem**“. A rozhodující v tomto směru byly především zkušenosti ze Sovětského svazu za druhé světové války.*

O výstavbě drátového rozhlasu v Československu rozhodl v červenci 1952 Politický sekretariát ÚV KSČ.² Teprve na základě jeho rozhodnutí konalo Ministerstvo spojů, které připravilo technické a ekonomické podklady pro rozhodnutí Předsednictva vlády v červnu

---

¹ Např. Archiv Českého rozhlasu, karton Celostátní ředitelské schůze 1949, Zápis z jednání IX. schůze předsednictva prozatímního správního sboru Čs. rozhlasu, konaného 13. 9. 1949, strana 2.

² Národní archiv, značka KSČ-ÚV-02/5, fond KSČ Ústřední výbor 1945-1989, Praha, politický sekretariát 1951-1954, svazek 33, a. j. 107/0, Zápis z 88. schůze politického sekretariátu ÚV KSČ, konané 30. července 1952, strana 1, bod 4.

1953.³ Vládní orgán se již nezabýval otázkou, zda stavět, pouze řešil alokaci finančních i kapacitních prostředků, nutných pro výstavbu.

Realizace sítě rozhlasu po drátě měla umožnit dostupnost rozhlasu po celém území státu a odolnost systému proti vnějšímu zásahu (záměrné rušení terestriálního vysílání nepřitelem). Protože pro zabezpečení této funkce byl dostačující jeden program, nebyl rozhlas stavěn jako tří programový, i když byl takto původně projektován.

Rozhlas po drátě měl občanu nabídnout kvalitní (obsahově i technicky) „třetí program“, který spolu s atraktivním začínajícím televizním vysíláním (zvuk spolu s obrazem) měl odlákat posluchače (diváka) od poslechu zahraničních rozhlasových stanic. To vše bylo doplněno rušením zahraničního rozhlasu v rámci radioobrany (tzv. Akce R-405).

Mezi dalšími výhodami byla uvažována také dostupnost místních informací a prezentovány byly také nižší provozní náklady pro posluchače (i pro stát) ve srovnání s klasickým (bezdrátovým) rozhlasem.⁴

Paradoxně nejlépe, dle původního záměru, obhájil rozhlas po drátě svou existenci během prvních okupačních dnů v srpnu 1968, kdy byly na pokyn Karla Hoffmana vypnuty pozemní vysílače, zatímco na drátový rozhlas se zapomělo. Například v Třebíči existovalo svobodné místní vysílání asi devět dní.⁵

Během celé existence sítě rozhlasu po drátě nikdy nepokrývala celé území a pro samotný Československý rozhlas, který zajišťoval obsah vysílání, byla spíše přítěží. Veškeré zisky z provozu totiž plynuly Ústřední správě spojů, která vlastnila přenosové cesty. Rozhlas po drátě vysílal až do 19. července 2000, kdy se jeho vysílání díky nástupu nových technologií (od 60. let např. rozvoj vysílání na VKV, později digitální technologie, nová média) stalo bezpředmětné.⁶

Tessa Jessica Miller, **Jak první světová válka ovlivnila kinematografii a filmovou produkci?**

How could the First World War change the Cinematic World and the Film Production Forever?

Key words: WWI, film, war, film diplomacy.

Referát se pokusí o nástin strategie „filmové diplomacie“ a významu filmového kulturního dědictví pro tento druh preventivní diplomacie. Téma “Film & WWI“ bude uchopeno hlavně prostřednictvím dokumentárního filmu *They shall not grow old* (r. Peter Jackson, 2018). Zvláštní pozornost bude pak věnována osobnosti Marcela L'Herbiera, jednoho z průkopníků evropské kinematografie, jehož filmařská kariéra začala v průběhu první světové války.

---

³ Národní archiv, fond Úřad vlády ČSR/ČR, Praha – usnesení vlády, značka ÚV ČSR/ČR-RŽP, Usnesení z 26. schůze předsednictva vlády, konané dne 3. června 1953 na Hradě, bod 11, strana 19, pod č. j. 1022/53 T.

⁴ ELICER, Karel: *Rozhlas bez drátu nebo po drátě?*. Praha, Orbis 1953, s. 9–10.

⁵ MAHEL, Luděk: Redaktor rozhlasu po drátě v Třebíči vysílal o okupaci. Skončil jako zedník, *Třebíčský deník*, 21. 8. 2018, https://trebicky.denik.cz/zpravy_region/redaktor-rozhlasu-po-drate-v-trebici-vysilal-o-okupaci-skoncil-jako-zednik-20180821.html [cit. 2018-11-07].

⁶ JEŠUTOVÁ, Eva (ed.): *Od mikrofonu k posluchačům: Z osmi desetiletí Českého rozhlasu*. Praha, Český rozhlas 2003, s. 328.